

Otázka: Vznik filosofie

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): E.t.nika26

FILOSOFIE = SOUSTAVA KRITICKÉHO UVAŽOVÁNÍ O OBECNÝCH OTÁZKÁCH (BYTÍ, POZNÁNÍ, ŽIVOT ČLOVĚKA

- odvozena od řeckého slova filein=milovat, a sofía=moudrost, doslova láska k moudrosti
- původně byla chápána jakou souhrn veškerého poznání, byla v tom smyslu synonymem pro vědu => postupně se začaly jednotlivé disciplíny vydělovat=> pro filozofii zůstalo charakteristické úsilí o vidění světa jako celku
- filozofie má své podobory :
- ontologie = zabývá se bytím (proč vůbec něco je)
  - tímto odvětvím se zabýval Aristoteles (podle něj se také ontologie nazývá metafyzika)
- gnozeologie = nauka o poznání
- axiologie = zabývá se hodnotami (co je pro člověka důležité)
- etika = zabývá se dobrem
- filozofická antropologie = zkoumá člověka, *la ve 20.st.
- jako první sám sebe nazval filozofem Pythagoras ze Sámu - a to s dovětkem je moudrý jen bůh => sám filozof je podle něj lovcem pravdy(pravda nikdy nemůže být člověkem uchopena ve své celistvosti a tak se stát jeho majetkem) => filozof nikdy nemůže být lovcem bohatství a slávy, ptž závislost na bohatství a slávě člověka pravdě vzdaluje

POČÁTKY FILOZOFIE =>

- * ve starověkém Řecku v 7.st.př.n.l. - od té doby, co vznikla se změnil způsob myšlení z mýtu k logu
  - *mýtus=příběh se symbolickým bo náboženským významem=> mýty lidem zprostředkovávaly názor na svět, přírodu a lidské bytí, vysvětlovaly účel věcí a*

někdy i původ států, měst, rodů apod.

- mýtické myšlení = svět kolem sebe si vysvětlujeme pomocí mýtů, součástí mýtů jsou archetypy
- teoretický postoj člověka ke světu-filozofie- vzniká z údivu, který nás vytrhne ze samozřejmosti světa(tedy přirozeného postoje ke světu) => tato cesta v dějinách antiky je nazvána CESTOU OD MÝTU K LOGU
- Milétos=řecké město v Malé Asii (bohaté město), obchodní křižovatka mezi západem a východem=> právě zde *ly přirodně filozofické koncepce, kterými začal vývoj filozofie ovlivnění Řecka Blízkým Východem => obchodní centrum => odtud filozofově MILÉŤANÉ

MILÉŤANÉ

- první filozofové, kteří začínají realizovat přechod od mýtu k logu(filozofii)
- jde jim o snahu vyložit svět z něho samého,tj.přirozeným způsobem
- orientují se na svět jako na přírodu prostřednictvím představy kosmu jako uspořádaného a jednotného celku, jehož jednota je dána jeho počátkem(pralátkou=arché)
- představitelem milétské školy jsou Tháles, Anaximandros, Anaximénes
- **THALES**
  - za arché považuje vodu
  - založil starořeckou matematiku a astronomii, Zemi si představoval jako disk plovoucí na nekonečné vodě
  - proslavil se předpovědí a výkladem zatmění Slunce
- **ANAXIMANDROS**
  - za arché považuje neurčitý princip apeiron(to, co nemá hranice => je kolem vesmíru, už to nejde ničím jiným ohraničit, je to neomezené)
  - jako první nakreslil zeměpisnou mapu
  - Zemi si představoval jako volně vznášející se v prostoru, byla prý nejprve v kapalném stavu a při svém postupném vysoušení dala vznik živočichům
- **ANAXIMÉNES**
  - vidí arché jako neurčitý vzduch (když se vzduch zhustí ke z něho voda, když se zhustí ještě víc je to Země, když roztaví je z něho oheň)

PYTHAGOREJCI

- skupina, která pokračovala v Pythagorově filozofii a zkoumala svět na základě čísla, která je principem jsoucího
- jejich vědecká orientace se splétá s učením o převtělování duší, kterou chtěli osvobodit z koloběhu životů dodržováním přísných životních zásad uzavřeného učení (vzdělání, disciplína, autorita)
- objevuje se u nich učení o duši => tvrdí, že duše je nesmrtelná, má vlastní rozum, duše si určuje vlastní osud proto se opakovaně převtěluje=reinkarnace=metempsychosis =>lidská duše se mohla převtělit i do rostliny nebo do zvířete
- **PÝTHAGORAS ze SAMU**
  - založil svou školu v Itálii a na Sicílii
  - působil hodně v Protónu
  - žádný spis se nedochoval, svou nauku utajoval => dochovala se pouze akúsmata=záslechy, vyslechnutí výroků od akúsmatiků=posluchačů => v akúsmatech se objevuje zajímavé info z jeho učení, zákazy (neprohraj oheň dýkou; nejz nic v čem je duše -> od toho se odvozuje, že Pythagorejci byli vegetariáni)
  - jako první se nazval filozofem
  - hledá princip, který zakládá řád kosmu, v kvantitě, číslu
  - zájem o matematiku a akustiku
  - číslo ve vztahu k věcem nevyjadřuje pouze rozměr věci či počet, ale též kvalitu
  - celek světa je kosmem (řádem), který je výsledkem harmonických poměrů vyjádřených čísly
  - za nejvyšší princip všeho bytí pokládal ČÍSLO
  - celá příroda není podle něj ničím jiným než kombinací čísel a veličin => celá příroda žije a mění se, pouze číslo zůstává věčné a neměnné => číslo je tedy podstatou všech věcí, prvopočátkem světa
  - máme pouze

HÉRAKLEITOS Z EFESU

- našel azyl v okolí Artimidina chrámu-jeden z divů světa

- současník Pythagora => považuje se za samouka, který nenavazuje na žádného předchůdce
- vedl prý asketický život, odcházel do hor a pohroužil se do svých myšlenek
- byl představitel iónské školy
- podobně jako Mileťané považoval za prvopočátek všech přírodních živlů-oheň

- své myšlenky vyložil v díle „O přírodě“ = „Peri fyseós“ => psal vybraným slohem ve formě aforismů => za své dílo si vysloužil přídavek „temný filozof=Skoteinos“, ptž v jeho díle je vyjádřena myšlenka věčného pohybu => svět je v neustálém procesu vznikání a zanikání nachází v protikladech, které jsou ve věcech samých => své dialektické chápání světa vyjádřil aforismem, že dvakrát nelze vstoupit do téže řeky
- tvrdil, že přirozenost nelze popsat jednoduše
- jeho výzkum spočíval v porozumění samu sebe
- popisoval proměnlivý a složitý svět, ve kterém vše plyne(výrok: „vše se mění, vše plyne“=panta rhei)
- tvrdil, že úkolem poznání je proniknout k podstatě přírody
- viděl ve světě zákonitost, nutnost LOGOS, kterou chápal jako všeobecný zákon pohybu

ELEÁTSKÁ ŠKOLA

- skupina filozofů soustředěných ve městě Eleat-řecká kolonie na J Itálie(založili ho imigranti z Jónie)
- filozofové předsokratovského období antické filozofie z 6.-5.st. př.n.l.
- Eleaté poukazují na vztah mezi pravým poznáním(výsledek práce rozumu) a pouhým zdáním(výsledek klamu smyslů)
- Eleaté mají pro filozofii velký význam => oddělili svět daný nám smysly od světa poznatelného rozumem, a tím postavili před filozofii spolu s problémem i řešení, jehož překonáním se filozofické poznání prohlubovalo
- Elejská škola je křižovatkou řeckého filozofického myšlení
- z jejich děl se dochovaly pouze zlomky
- za zakladatele školy je považován Xenofanes z Kolofontu
- **XENOFANES z KOLOFONTU**
  - tento filozof se proslavil kritikou bohů a náb.=> to z něj udělalo 1.racionálního filozofa a teologa
  - nelze ho přesně zařadit k Eleatům => poté co se odstěhoval z Kolotónu přišel do Itálie, kde byl vyháněn od města k městu
  - vzal řeckou intuici o bozích a pracoval s ní racionálně (tvrdil, že je lepší, když bůh je jen jeden-je vším zároveň, nemůže u něj nastávat změna, žije věčně, proto se nerodí) => moment kdy se prvně rozvíjí racionální představy o bohu a všechno je vysvětleno rozumově => poprvé přemýšlí o náboženství pomocí racionality
- **PARMENIDES z ELEJE**
  - Je autorem první koncepce elejského myšlení
  - Byl knězem a lékařem Apollóna

- Dochovala se v rozsáhlých zlomcích báseň (přijíždí ve spřežení na rozcestí, kde se setkává s bohyní spravedlnosti a mluví o 2 cestách, kterými se může vydat)
- Jeho filozofie svým způsobem neguje hérakleitovské dynamické pojetí vnitřně protikladného bytí => Parmenidés na své cestě za pravdou opouští smyslové poznání, které ho připoutává k přírodě (ta podléhá změnám, tj. může být i nebytí)
- Tvrdil, že rozum nás však poučuje o tom, že je nelogické připustit existenci bytí a nebytí zároveň (a tedy i pohybu od nebytí k bytí a opačně) => skutečným světem je jediné bytí s vlastnostmi, které plynou z existence-je jediným, neměnným, nedělitelným a stejnorodým => toto rozumové poznání nás vede k pravdě (skutečnému vědění)
- Vedle jsoucího není nejsoucí (ptž je nesmyslné tvrdit, že nejsoucí je => pokud není nejsoucí, nemůže být pohyb => vznik (=pohyb od nebytí k bytí) ;zánik (=pohyb od bytí k nebytí), nutně se domnívá, že jsoucí je jedno a že není nic jiného

• ZENÓN ELEJSKÝ

- Dovrší elejské učení
- Parmenidův žák => rozvíjel Parmenidovo učení tím, že pro ně hledal logické důkazy
- Zakladatel dialektiky=ze 2 protikladných názorů se dochází k nějakému závěru
- Dokazuje pravdivost Parmenidova tvrzení o existenci jediného bytí a neexistenci pohybu tzv.aporiemi=(obtížná filozofická otázka, neřešitelný rozpor) **způsoby jak dokazoval platnost Parmenidových myšlenek; zaváděl myšlenky protivníků do slepých uliček=aporií, je to tzv.důkaz sporem;** paradoxy týkající se pohybu (nesnázemi, do nichž se člověk dostane, předpokládá-li reálnost pohybu)
- Závod Achylla se želvou (aporie) => běžec nemůže želvu nikdy dostihnout, ptž musí stále překonávat vzdálenosti zmenšující se do nekonečna, o které se želva posune, než k ní doběhne
- Letící šíp (aporie) => má dokázat nemožnost pohybu tím, že letící šíp je v každém okamžiku jen v jednom bodě, a tedy nehybný

Tyto Zenonovy důkazy mají prokázat, že smysly jsou pouze zdrojem mínění, zdání, a jen rozum vede k pravdivému poznání. Aporie nejsou tak nesmyslné, jak se na první pohled zdá. Nejde totiž o to, je-li pohyb, nýbrž o to, jak jej vyjádřit v logice pojmů

MLADŠÍ FYZIKOVÉ

- řeší jak fyzis= příroda funguje
- řeší protiklad statické koncepce pojmů bytí a dynamiky
- všichni měli společné: věčné základy bytí; dynamický princip
- stojí ve svých úvahách pod fascinací hérakleitovské i elejské koncepce, a proto se snaží sjednotit je
- dynamická proměnlivost přírody vzniká slučováním neměnných základů bytí, které jsou ke slučování přivedeny dynamickým principem
- tento dynamický princip po určité době působí na neměnná tělesa(směsi neměnných základů) a rozloží je opět do uvedených základů
- **EMPEKOKLES z AKRAGANTU**
  - Pokládá za neměnné základy světa čtyři živly (voda, země, oheň, vzduch) => za princip, který živly spojuje ve věci považuje LÁSKU => za princip, který ničí věci a rozkládá je zpět do neměnných živlů považuje SVÁR
  - láska a svár (2 protikladné aktivní principy) se vzájemně doplňují a udržují tak vesmír v rovnováze
  - Základy bytí jsou u něho rhizómata=kořeny (oheň, země, voda, vzduch => jsou podle něj kořeny bytí) => síla, která je mísí a rozděluje je láska a svár
  - Byl to filozof, politik, vědec a lékař
  - Od Mileťánů jej odlišuje pluralismus a neměnnost 4 živlů, jejichž míšením, slučováním a rozlučováním vysvětluje, proč neměnné jsou, v němž nic nevzniká a nezaniká (vliv eleatů), se jeví jako mnohotvárné a proměnné
  - Zdůrazňoval význam pozorování a pokusů
  - Víra v převtělování duší => možná byl Pythagorejcem, ale byl vyhnán, že vyradil učení => nepracoval s žádnými čísly
  - Napsal dvě básně FYSIS, KATHARMOI=očišťování
- **ANAXAGORAS z KLAZOMEN**
  - Pokládá za neměnné základy světa tzv. semena (je jich nekonečně mnoho, dají se stále dělit) => ptž semena jsou věcí pasivní, musí je uvést do pohybu vnější příčina, kterou nazýváme rozumem („nús“)
  - Přišel do Athén za doby Perikla, z Athén byl vyhnán za bezbožnost
  - Řek, který se domníval, že nebeská tělesa jsou hmotné předměty
  - z přesvědčení, že svět je věčný, vyvozuje (stejně jako Empedokles), že elementy, jimiž je tvořen jsou neměnné => vznik a zánik je jen spojováním a rozdělováním nesčíslných množství věčných částic
  - hledal vysvětlení různých přírodních jevů
  - tvrdil že rozum je zodpovědný
  - rozum uspořádal to , co bylo vlhké a studené do země => to teplé a suché do nebe

- tvrdil, že země je placka, která se vznáší vzduchem
- Slunce je kus rozžhaveného kovu

ATOMISTÉ

- atomismus= svérázná reakce na aktuální problémy své doby (zejména problém pohyblid, bytí-nebytí)
- atomisté navazují na mladší fyziky, zejména Anaxagora
- koncepce atomismu ovlivnila vědu až do konce 19.st.
- **LEUKIPPOS**
  - Zakladatel atomismu
  - Jako jeden z prvních formuloval logický zákon dostatečného důvodu, tj. nic se neděje nadarmo, vše je podmíněno nutností
  - Tvrdil, že všechno je určené předem
  - Aktuálním stavem věcí je určeno všechno do budoucnosti
- **DEMOKRITOS z ABDÉR**
  - Hodně cestoval a studoval
  - Označuje svět jako jednotu atomů(jsoucna) a prázdna (nejsoucna, prázdného prostoru), v němž se atomy(nedělitelné konečné částice bytí) pohybují po předurčených dráhách => vzájemným spojováním atomů vznikají jednotlivé věci i lidské duše, které jsou směsí atomů a prázdna
  - Tvrdí, že jsou trvalá jsoucna (prázdnno, které se rozděluje na malé kousíčky a prázdnem mezi nimi a to jsou ty atomy) a nejsoucna
  - Celý svět je tvořen atomy, které jsou odděleny prázdnem => fungování světa spočívá v dění atomární úrovni
  - Podle něho jsou 2 druhy poznání (temné-chuť ; pravé- je skryto co mu náleží)
  - Dohodám říká nomó -říkají to co je pro nás trpké, sladké
  - Euthymie=síly=spokojenost->ideál, kterého měl člověk dosáhnout
  - Nic nevzniká bez příčiny, vše se děje podle řádu a nutnosti
  - Kladl důraz na rozumové poznání
  - Byl to dialektik